

רחל אמנו - זך לימוד

בראשית לה, טז- כ

ויסעו מבית אל ויהי עוד כַּבְּרַת הָאָרֶץ לְבוֹא אֶפְרָתָה

וּתְלֵד רַחֵל וּתְקַשׁ בְּלִדְתָּהּ .

וַיְהִי כִּהְקִשְׁתָּהּ בְּלִדְתָּהּ וַתֹּאמֶר לָהּ הַמְיָלֶדֶת :

אֵל תִּירָאִי כִּי גַם זֶה לֶךְ בֶּן .

וַיְהִי בְצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מָתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן אוֹנִי

וְאָבִיו קָרָא לוֹ בְנֵימִין .

וּתְמַת רַחֵל וַתִּקְבֹּר בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לָחֶם .

וַיִּצַב יַעֲקֹב מַצֵּבָה עַל קְבֻרָתָהּ,

הוּא מַצֵּבַת קְבֻרַת רַחֵל עַד הַיּוֹם.

בראשית פרק מה פסוק ז

וְאֲנִי בָבֹאִי מִפְּדֹן מָתָה עָלַי רַחֵל

בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בְּדֶרֶךְ

כְּעוֹד כְּבָרַת אֶרֶץ לְבָא אֶפְרָתָה

וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לָחֶם:

← מהי המילה החוזרת פעמיים בפסוק זה? מה הדבר מבטא, לדעתך?

בראשית רבה פרשה פב

מה ראה אבינו יעקב לקבור את רחל בדרך אפרת?

אלא צפה יעקב אבינו שהגליות עתידות לעבור שם

לפיכך קברה שם כדי שתהא מבקשת עליהם רחמים,

כמו שכתוב (ירמיהו ל"א) קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה.

← קראו את המדרש וחשבו: מדוע דווקא רחל, מכל האבות והאמהות, נקברה בדרך?

פסיקתא רבתי פרשה ג'

שאף אני בקשתי להעלותה ולקבורה, ולא הניחני הקדוש ברוך הוא.

שנאמר 'ואקברה שם' - מהו 'שם'? על פי הדיבור.

ולמה? שגלוי וצפוי לפניו שסוף בית המקדש עתיד ליחרב ובניו עתידים לצאת בגולה

והם הולכין אצל אבות ומבקשים מהם שיתפללו עליהם, ואינם מועילין להם.

וכיון שהם הולכין בדרך - הם באין ומחבקין קבורת רחל,

והיא עומדת ומבקשת רחמים מן הקדוש ברוך הוא, ואומרת לפניו:

רבנו של עולם! שמע בקול בכייתי ורחם על בניי, או תן לי האוניא שלי (=השכר המגיע לי בעבור מסירת הסימנים ללאה אחותי).

מיד הקדוש ברוך הוא שומע בקול תפילתה.

מנין שכן? כתב: 'בכי תמרורים, רחל מבכה על בניה', וכתב 'ויש תקוה לאחריתך [נאום ה'] ושבנו בנים לגבולם'.

← מדרש זה מאד דומה למדרש בבראשית רבה, אולם הוא מפורט יותר וכן ישנם כמה הבדלים מהותיים ביניהם.

התמקדו בעיקר בשאלות הבאות: מיהו היוזם את קבורת רחל בדרך? מה גורם לרחל לבכות על בניה?

ירמיהו לא יד - טז

כֹּה אָמַר ה', קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי תַמְרוּרִים

רְחֵל, מִבְּכָה עַל-בְּנֵיהָ;

מֵאַנְהָ לְהַנְחִים עַל-בְּנֵיהָ, כִּי אֵינָנּוּ.

כֹּה אָמַר ה', מְנַעֵי קוֹלֶךָ מִבְּכִי, וְעֵינַיֶיךָ מִדְּמָעָה:

כִּי יֵשׁ שָׂכָר לְפַעֲלֹתֶיךָ נְאֻם-ה', וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב .

וְיֵשׁ-תִּקְוָה לְאַחֲרִיתֶךָ, נְאֻם-ה'; וְשָׁבוּ בָנִים, לְגִבּוֹלָם.

← איזה כוח אימהי מתגלה ברחל ע"פ פסוקים אלו?

← מה פסוקים אלו יכולים ללמד אותנו על קשר בין הורים לילדיהם, גם לאחר מותם של ההורים?

מהר"ל נצח ישראל פרק א

...ולפיכך אמר שנקברה רחל בדרך, שאם היתה נקברת רחל במערה (=במערת המכפלה), לא היה אצל ישראל, שהם

בגלות שלהם, כח המקבץ והמאחד את ישראל בגלות שלהם... ולכך רחל, שהיא כח המאחד את ישראל, שהרי כל ישראל

נקראו על שמה, נקברה בדרך. ולכך מבקשת רחמים עד שיהיו ישראל מקובצים בארצם לגמרי. ואם לא נקברה רחל -

שהיא עקרת הבית המקבץ את ישראל - בדרך, כבר נחלקו ישראל חס ושלום, ולא היה אצלם עוד כח מקבץ ומאסף את

ישראל. והיינו שהשיב לה הקדוש ברוך הוא "מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה", כי בזכות רחל - שהיא כח המקבץ את ישראל -

ישוּבוּ יִשְׂרָאֵל מִגְלוֹתָם. וזהו "ושבו בנים לגבולם", כי יש כח מאחד את ישראל בתוך גלותם, ובשביל אותו כח המאחד

ישוּבוּ יִשְׂרָאֵל מִגְלוֹתָם. וזה מה שרצינו לבאר:

← מה בחייה של רחל אמנו ביטא את כוח האחדות הקיים בה?

שירים ותמונות על רחל אמנו

רחל/ רחל המשוררת

הן דָּמָה בְּדָמַי זֶרֶם,
הן קוֹלָהּ בִּי רֶן –
רַחֵל הָרוּעָה צֵאן לָבוֹ,
רַחֵל – אִם הָאֵם.

וְעַל כֵּן הַבַּיִת לִי צָר
וְהַעִיר – זָרָה,
כִּי הִיא מִתְנוּפֵף סוּדָרָה
לְרוּחוֹת הַמְדַבָּר;

וְעַל כֵּן אֶת דְּרָכַי אֲחַז
בְּבִטְחָה כְּזֹאת,
כִּי שְׁמוּרִים בְּרַגְלֵי זְכוּרוֹת
מִנִּי אֲז, מִנִּי אֲז!

כמו רחל/ דליה רביקוביץ

לְמוֹת כְּמוֹ רַחֵל
כְּשֶׁהִנְפֵּשׁ רוּעֵדָת כְּצֹפֹר
רוּצָה לְהַמְלִט.
מֵעֵבֶר לְאַהֲלֵ עֲמָדוֹ נִבְהָלִים יַעֲקֹב וַיּוֹסֵף,
דָּבְרוּ בָּהּ רַתַּת.
כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ מִתְהַפְּכִים בָּהּ.
כִּתְיֹנוּק הָרוּצָה לְהוֹלֵד.

כַּמָּה קוֹשָׁה.
אַהֲבַת יַעֲקֹב אֶכְלָה בָּהּ
בְּכָל פֶּה.
עֲכָשׁוּ כְּשֶׁהִנְפֵּשׁ יוֹצֵאת
אִין לָהּ חִפְזֵ בְּכָל זֶה.

לְפִתְעֵ צֹחַ הַתִּינוּק
וּבָא יַעֲקֹב אֶל הָאֲהֵל
אֵד רַחֵל אֵינָה מְרַגֶּשָׁה
עֲדָנָה שׁוֹטְפֵת אֶת פְּנֵיהָ
וְרֵאשָׁה.

מְנוּחָה גְדוֹלָה יִרְדָּה עָלֶיהָ.
נִשְׁמַת אַפָּה שׁוֹב לֹא תִרְעֵיד נוּצָה.

הניחו אותה בין אבני הרים
ולא הקפידוהּ.
למות כמו רחל
אני רוצה.

מנעי קולך מבכי/ עידן רייכל

כי בלילות שנתך נודדת
וכל חלום הוא למורא
תטי אז את אוננך לשקט
כל חסד רחמים
עוד יעלה, הנה הוא בא

כי בשבילו נפשך נשמרת
הרי קרבה היא השעה
עד ששדוד בזרועותיך
ייפול בסוף הדרך
כשישובו לגבולם

רק מנעי קולך מבכי
ועיניך מדמעה
כי השער ייפתח לו
ויבוא בו בסערה
כשישובו לגבולם

עד אל נחלי המים
דרך שארית כוחך
אם ישיבנו אז נשובה
מנעי קולך מבכי
יש תקווה לאחריהך

רק מנעי קולך...

רחל / מאיר אריאל

רחל,
היגלי לי
האבן כבדה על הבאר,
הצאן צמאו למים.
היגלי
יפת תואר יפת מראה
שאגול את האבן
אשקך ואבכה

רחל .

רחל ,
היגלי לי
הסלע כבד על הלב
מאין אמצא כוח ?
היגלי
באמיתך ובצידקך
תואר כמו אמת
ומראה כמו צדק
רחל .

אל תמנעי קולך מבכי
ועינייך מדמעה
שאי את נהי תמרוריך
השמעי קול ברמה
המאני מהנחם
רחל .

רחל ,
היגלי לי
האבן כבדה על הבאר ,
הצאן צמאו למים
היגלי
יפת תואר יפת מראה
שאגול את האבן
אשקך ואבכה
רחל .

שוב לא נלך/ שמוליק רוזן

ראי אבק דרכים עולה מעיר שלם
ורכב הברזל שועט אל מול עירך
ועם שלם מביט, מביט בך כחולם
כנפי פלדה חגות, חגות מעל קברך

ראי רחל, ראי
ראי ריבון עולם
ראי רחל, ראי
הם שבו אל גבולם

ראי רוחות אייר נושאות טורי פלדה
גם בנימין עמנו פה, וגם יוסף

כוכב בית לחם מנצנץ ברעדה
גם החלוץ עמנו וגם המאסף

ראי רחל, ראי ...

מנעי קולך רחל, מנעי קולך מבכי
כולנו פה, רחל, עם התרמיל על שכם
שוב לא נלך רחל, ואת שוב לא תלכי
שוב לא נלך רחל מני שדמות בית לחם

ראי רחל, ראי

